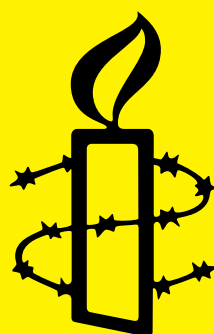

VAR GÅR GRÄNSEN? EN ATTITYDUNDERSÖK- NING OM VÅLDTÄKT.

STOPPA VÅLDET MOT KVINNOR

AMNESTY
INTERNATIONAL

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

SAMMANFATTNING

BAKGRUND OCH METOD

RESULTATEN

SID 9 VÅLDTÄKT: PROBLEMETS OMFATTNING I SVERIGE

SID 10 KVINNORS ANSVAR VID VÅLDTÄKT

SID 17 GÄRNINGSMANNENS ANSVAR VID VÅLDTÄKT

SID 20 FÖRTROENDET FÖR RÄTTSVÄSENDET

AMNESTYS KOMMENTARER

SID 21 OM UNGDOMAR OCH VÅLDTÄKT

SID 23 BEHOV AV FÖREBYGGANDE ARBETE BLAND UNGDOMAR

SID 23 SKOLAN

SID 24 INFORMATIONSKAMPANJER

SID 24 AMNESTYS SLUTSATSER

NOTER

BILAGOR

1 INFORMATIONSBLAD

2 STÄDER DÄR ENKÄTEN UTFÖRDES

SAMMANFATTNING

Våldtäkt är en grov attack på individens fysiska och psykiska integritet och sexuella självbestämmande och utgör alltid en allvarlig kränkning av de mänskliga rättigheterna. Att utsättas för våldtäkt innebär också att en rad andra grundläggande mänskliga rättigheter påverkas, såsom rätten till hälsa och rätten till personlig frihet och säkerhet. För att förebygga och förhindra våldtäkt och andra sexuella övergrepp krävs bland annat ett långsiktigt och genomgripande attitydförändrande arbete.

Från mitten av 1990-talet har våldtäkt i allt större utsträckning erkänts som ett av de mest allvarliga brotten i folkrätten. Enligt stadgan för den internationella brottmålsdomstolen ses våldtäkt och allvarliga sexuella övergrepp som tortyr och kan utgöra ett element i brotten folkmord, brott mot mänskligheten och andra krigsförbrytelser. Folkrätten är också tydlig vad gäller staternas ansvar att vidta alla erforderliga åtgärder för att bekämpa våld mot kvinnor även i fredstid, oavsett om våldet sker i det offentliga eller privata och oavsett vem förövaren är.

Som ett led i en pågående kampanj, Stoppa våldet mot kvinnor, har svenska Amnesty genomfört en attitydundersökning om våldtäkt. Undersökningen bygger på drygt 2 600 enkätsvar som samlats in av Amnestymedlemmar i olika städer runt om i landet. Det här är ingen vetenskaplig studie, men vi menar att undersökningens resultat trots detta ger en tydlig fingervisning om några av de attityder kring våldtäkt som finns i samhället.

Resultaten ger skäl till såväl optimism som oro. Optimism för att de visar att en överväldigande majoritet av de svarande anser att våldtäkt är ett problem i Sverige. De flesta personer avvisar tanken på att kvinnor som våldtas själva har ett ansvar för övergreppen. Ännu fler avvisar tanken på att män som våldtar inte bär det fulla ansvaret för sina handlingar. Samtidigt är resultaten oroande, eftersom de visar att en stor andel personer fokuserar på och ”fördelar” ansvaret för våldtäkt utifrån offrets beteenden och handlingar. Lite tillspetsat kan man säga att dessa attityder indikerar att respekten för flickors och kvinnors fysiska integritet och sexuella självbestämmande inte är självklar utan istället kopplas ihop med brottsoffrets beteende.

Det väcker frågor om vad det är som gör att könsstereotyperna kring kvinnors och mäns sexualitet och sexuella självbestämmande är så seglivade. Varför lever de kvar hos så många människor - och i synnerhet hos de unga - trots decennier av jämställdhetssträvanden och jämställdhetsarbete i Sverige? Var hämtar de unga sina attityder ifrån? Och hur ska vi säkerställa att alla kommer i åtnjutande av sin mänskliga rättighet att själv bestämma över sin kropp och sexualitet? Amnestys undersökning ger inte svar på de här frågorna men kan förhoppningsvis bidra till de diskuteras på nytt. Amnesty vill med den här rapporten hålla liv i debatten om våldtäkt i Sverige som är så viktig.

RESULTATEN FRÅN AMNESTYS ATTITYDUNDER- SÖKNING OM VÅLDTÄKT VISAR I KORTHET ATT:

- Över 96 procent av de tillfrågade anser att våldtäkt är ett stort eller ganska stort problem i Sverige.
- Över 62 procent av de svarande uppger att de hyser litet förtroende, eller inget förtroende alls för det svenska rättsväsendet vad gäller våldtäktsoffers möjlighet att få rättvisa.
- Drygt 20 procent av de svarande tycker att kvinnan har ett ansvar vid våldtäkt om hon klär sig och betar sig "utmanande".
- Omkring en fjärdedel av de svarande anser att kvinnan har ett ansvar vid våldtäkt om hon flörtat och hånglat med mannen före våldtäkten.
- Var femte person tycker att kvinnan har ett ansvar vid våldtäkt om hon inte gör fysiskt motstånd eller skriker.
- Var femte person anser att kvinnan själv har ett ansvar vid våldtäkt om hon är påverkad av alkohol eller droger.
- Mindre än var tionde person anser att det är en förmildrande omständighet vid våldtäkt om gärningsmannen är påverkad av alkohol/droger.
- Drygt en av tio tycker att det är en förmildrande omständighet för gärningsmannen om han har ett fast förhållande med våldtäktsoffret.

Det finns stora skillnader i hur man besvarat frågorna kring kvinnans och gärningsmannens ansvar vid våldtäkt, beroende på ålder. Det vi ser som särskilt oroväckande är att den yngsta svarsgruppen, personer mellan 15-25 år, i stor utsträckning anger att kvinnan i någon grad har ett ansvar vid våldtäkt som kopplas till hennes beteende före eller under själva våldtäkten.

Värt att notera är att personerna över 66 år överlag är mest benägna att tycka att kvinnan har ett eget ansvar vid våldtäkt samt att det finns förmildrande omständigheter för gärningsmannen.

Könsskillnaderna i svaren är också framträdande: kvinnorna lägger mindre ansvar på brottsoffret jämfört med männen. Kvinnorna avvisar också i högre grad än männen tanken om förmildrande omständigheter för gärningsmannen vid våldtäkt.

POLISANMÄLDA VÅLDTÄKTSBROTT I SVERIGE

De polisanmälda våldtäkterna ökar år efter år. Under 2007 anmäldes över 4 750 våldtäkter men mörkertalet är stort och de flesta våldtäkter anmäls aldrig.

Offren för våldtäkt är ofta unga: hela 29 procent är mellan 15-18 och drygt 60 procent av offren är mellan 15-30 år.

I en fjärdedel av de polisanmälda våldtäkterna är de misstänkta gärningsmännen mellan 15 och 20 år.

I den polisanmälda våldtäktsbrottsligheten mot personer över 15 år är 97 procent av våldtäktsoffren flickor/kvinnor och 100 procent av gärningsmännen är pojkar/män.

I vart tredje fall av alla polisanmälda våldtäkter mot kvinnor över 15 år har brottsoffret och gärningsmannen en nära relation: de är eller har varit gifta, sambo eller har ett förhållande.

Källa: Brottsförebyggande rådet.

AMNESTYS SLUTSATSER

- Amnesty vill i sammanhanget lyfta fram behovet av ett långsiktigt och genomgripande förebyggande attitydsförändrande arbete, särskilt vad gäller ungdomars syn på våldtäkt.
- Amnesty ställer sig bakom de krav som tidigare framförts av RFSU, Lärarnas riksförbund och JämO, om att införa sexualundervisning som ett obligatoriskt moment i lärarutbildningen i syfte att få till stånd en kvalitetshöjning i skolornas sex- och samlevnadsundervisning. Därmed förbättras även det förebyggande arbetet mot våldtäkt bland unga.
- Amnesty menar att nationella, riktade informationsinsatser kan vara ett sätt att förebygga våldtäkt och sexuellt våld bland unga. Vi uppmanar regeringen att överväga en nationell kampanj om våldtäkt och annat sexuellt våld, riktad till ungdomar och vuxna som kommer i kontakt med unga.

ENKÄT

JAG ÄR:
 Kvinna
 Man
 _____

ÅLDER:
 15–25 år
 26–35 år
 36–50 år
 51–65 år
 66–

ANSER DU ATT VÅLDTÄKT I SVERIGE ÄR ETT...
 stort problem?
 ganska stort problem?
 mindre problem?
 inget problem alls?

HUR MÅNGA VÅLDTÄKTER TROR DU POLISANMÄLDES UNDER ÅR 2006?
 Över 100
 Över 1 000
 Över 2 000
 Över 4 000
 Över 6 000

TYCKER DU ATT KVINNAN SJÄLV HAR ETT ANSVAR VID VÅLDTÄKT...

om hon klär sig och betar sig "utmanande"?	☐ Ja	☐ Delvis	☐ Nej
om hon flörtat och hänglat med mannen före våldtäkten?	☐ Ja	☐ Delvis	☐ Nej
om hon är känd för att ha haft många partners?	☐ Ja	☐ Delvis	☐ Nej
om hon frivilligt går med en man hem t.ex efter festen/krogen?	☐ Ja	☐ Delvis	☐ Nej
om hon är påverkad av alkohol/droger?	☐ Ja	☐ Delvis	☐ Nej
om hon inte gör fysiskt motstånd eller skriker?	☐ Ja	☐ Delvis	☐ Nej
om hon haft sex med mannen vid tidigare tillfälle?	☐ Ja	☐ Delvis	☐ Nej

TYCKER DU ATT DET ÄR EN FÖRMILDRANDE OMSTÄNDIGHET OM GÄRNINGSMANNEN...

är påverkad av alkohol/droger?	☐ Ja	☐ Delvis	☐ Nej
har haft sex med kvinnan tidigare?	☐ Ja	☐ Delvis	☐ Nej
har ett stadigvarande förhållande med kvinnan?	☐ Ja	☐ Delvis	☐ Nej

**HAR DU FÖRTROENDE FÖR DET SVENSKA RÄTTSVÄSENDET
VAD GÄLLER VÅLDTÄKTSOFFERS MÖJLIGHET ATT FÅ RÄTTVISA?**

Stort förtroende
 Ganska stort förtroende
 Litet förtroende
 Inget förtroende alls

BAKGRUND OCH METOD

Attitydundersökningen om våldtäkt är ett led i Amnesty's globala kampanj Stoppa våldet mot kvinnor, som pågår mellan år 2004-2010. Svenska Amnesty har tidigare uppmärksammat förekomsten av mäns våld mot kvinnor i nära relationer, samt brister i många kommuners arbete för kvinnofrid (Not 1). Det kommande året fokuserar vi på våldtäkt, då det utgör ett mycket allvarligt människorättsproblem i Sverige. Attitydundersökningen om våldtäkt är ett första steg i detta arbete och kommer att följas av en gemensam nordisk rapport och kampanj om brister i den rättsliga hanteringen av våldtäktsärenden under hösten 2008.

MÅL OCH SYFTE

Amnesty's primära syfte med den aktuella undersökningen har varit att inhämta människors attityder kring våldtäkt. Amnesty vill med den här rapporten hålla liv i debatten om våldtäkt i Sverige. Samtidigt är det viktigt att sådana diskussioner inte begränsas till att föras i medierna eller i föreläsningssalar. Därför har ett uttalat delmål varit att samtala med människor på gator och torg om våldtäkt efter att de besvarat våra frågor. Enkätsvaren samlades in av Amnesty-medlemmar i samband med den internationella kvinnodagen den 8 mars 2008.

Det här är ingen vetenskaplig studie. Ingen vetenskaplig statistisk urvalsmetod har använts vilket medför att vi inte kan säga något om hur representativa intervjupersonerna är i förhållande till befolkningen i stort och några generella slutsatser om attityder till våldtäkt i Sverige kan vi därför inte dra. Inte heller är frågorna i Amnesty's enkät tillräckligt omfattande och uttömmande för att ge en mer djuplodande kunskap om hur attityderna ser ut eller vad de grundar sig på. Trots detta menar vi att undersökningen ändå ger en tydlig fingervisning om några av de attityder kring våldtäkt som finns i samhället.

ENKÄTENS UTFORMNING

Den enkät som använts innehåller, utöver uppgifter om kön och ålder, fyra huvudsakliga delar: den första rör problemets omfattning i Sverige, den andra delen består av frågor som berör offrets ansvar vid våldtäkt och den tredje delen består av frågor som berör förmildrande omständigheter för gärningsmannen vid våldtäkt. Den fjärde delen berör förtroende för rättsväsendet vad gäller våldtäktsoffers möjlighet att få rättvisa (SE SID 6).

Såväl frågorna som de fasta svarsalternativens utformning har medvetet gjorts så enkla som möjligt. Att genomföra en mer omfattande eller uttömmande utomhusundersökning med förbipasserande har inte bedömts vara möjligt.

Ett mindre antal svarande har gett egna kommentarer på enkätens baksida. Ingen systematisk analys har gjorts av dessa men några av kommentarerna används i rapporten för att belysa de åsikter som svarspersonerna velat förmedla.

UNDERSÖKNINGENS GENOMFÖRANDE

Under internationella kvinnodagen den 8 mars 2008, samlades 2 626 enkät svar (Not 2) in av Amnesty-medlemmar i över 30 städer och orter runt om i Sverige. Amnesty har i första hand närmat sig människor ute på gator och torg men ett fåtal enkät svar har samlats in inomhus på offentliga platser i samband med 8 mars-arrangemang.

De medverkande personerna har svarat anonymt och de enda personuppgifter som inhämtats är ålder och kön. I flertalet fall har svarspersonerna intervjuats muntligen men på en del håll har de själva fyllt i den förtrycka enkäten.

De Amnestymedlemmar som genomfört intervjuerna har instruerats att förhålla sig neutrala och inte inleda diskussioner om våldtäkt *innan* svarspersonen besvarat frågorna. Detta för att i möjligaste mån undvika att påverka personen – och därmed svaren. Varje svarsperson har efter genomförd intervju fått ett informationsblad med korta fakta om våldtäkt i Sverige och där Amnestys hållning att våldtäkt är en allvarlig kränkning av de mänskliga rättigheterna också klargjorts (BILAGA 2).

Få samhällsfrågor är omgärdade av så starka åsikter och känslor som våldtäkt. Det är naturligtvis så att en del människor inte har velat delta i en undersökning som handlar om deras egna attityder kring våldtäkt. Vi vet inte vilka de personer är som avböjt att besvara våra frågor eller skälen till detta.

Det finns alltid en risk att svarspersonen ger det svar man tror att intervjuaren förväntar sig eller helst vill ha. Det faktum att Amnesty är en organisation som arbetar med människorättsfrågor – och inte ett "neutralt" institut eller forskningsorgan, kan möjligen ha inverkat på svaren. Svarspersonerna kan ha en föreställning om vilka åsikter som anses vara "politiskt korrekta" och det är inte givet att man svarat helt sanningsenligt på frågorna. Det senare är dock inget unikt problem för Amnestys undersökning utan snarare ett generellt problem med studier som handlar om människors attityder och värderingar.

MÅNGFALD

Amnestymedlemmarna har ombetts beakta mångfalden bland de svarande, både vad gäller ålder, kön och härkomst. Könsfördelningen i det insamlade materialet är 60,7 procent kvinnor och 39 procent män (Not 3).

Det finns ingen uppgift om härkomst eller ursprungsland. För att ändå säkerställa viss mångfald vad gäller personer med utländsk bakgrund har intervjuer i t ex Göteborg gjorts i fem olika stadsdelar, varav två är invandrartäta områden.

ÅLDERSFÖRDELNINGEN I MATERIALET SER UT ENLIGT FÖLJANDE:

15-25 år: 27,6 procent
26-35 år: 15,0 procent
36-50 år: 19,8 procent
51-65 år: 25,4 procent
66- år: 12,3 procent

GEOGRAFISKA FAKTORER

Omkring 20 procent av enkätsvaren är insamlade i de tre storstadskommunerna Stockholm, Göteborg och Malmö. I Bilaga 3 finns en lista över de städer och orter där enkätsvaren samlats in.

RESULTATEN

Varje fråga redovisas för sig i den ordning som frågorna är ställda i enkäten. Resultatredovisningen följs sedan av avslutande kommentarer.

Vad gäller frågorna som handlar om attityder gällande kvinnans respektive gärningsmannens ansvar vid våldtäkt redovisas skillnader i svar kopplat till ålder, liksom skillnader kopplat till kön. I den största svarsgruppen, ungdomar mellan 15-25 år, har vi även tittat på könsskillnader inom gruppen. Detta har inte varit möjligt att göra för de flesta andra åldersgrupper då underlaget varit för litet.

VÅLDTÄKT: PROBLEMETS OMFATTNING I SVERIGE

ANSER DU ATT VÅLDTÄKT I SVERIGE ÄR ETT...

■ ...stort problem	65,5 procent
■ ...ganska stort problem	30,7 procent
■ ...mindre problem	03,4 procent
■ ...inget problem alls	00,3 procent

(Antal personer som besvarat frågan: N= 2 594)

Över 96 procent av dem som besvarat frågan anser att våldtäkt är ett stort eller ganska stort problem i Sverige. Endast 3,7 procent anser att det är ett litet problem eller inget problem alls. Vad svarspersonerna lägger in i begreppet "stort", "ganska" osv framgår inte annat än i enstaka kommentarer.

En del personer som anser att våldtäkt är ett stort problem har samtidigt skattat att omfattningen är mycket liten och tvärtom. Det kan ge en indikation om att såväl omfattningen av våldtäkt som brottets art, orsaker och konsekvenser kan ligga till grund för uppfattningen om att våldtäkt utgör ett stort eller ganska stort problem.

HUR MÅNGA VÅLDTÄKTER TROR DU POLISANMÄLDES UNDER ÅR 2006?

- 11,1 procent tror att över 100 våldtäkter polisanmälades under år 2006.
- 25 procent tror att över 1 000 våldtäkter polisanmälades .
- 29,9 procent tror att över 2 000 våldtäkter polisanmälades.
- 24,7 procent tror att över 4 000 våldtäkter polisanmälades.
- 9,3 procent tror att över 6 000 våldtäkter polisanmälades.

(N= 2 591)

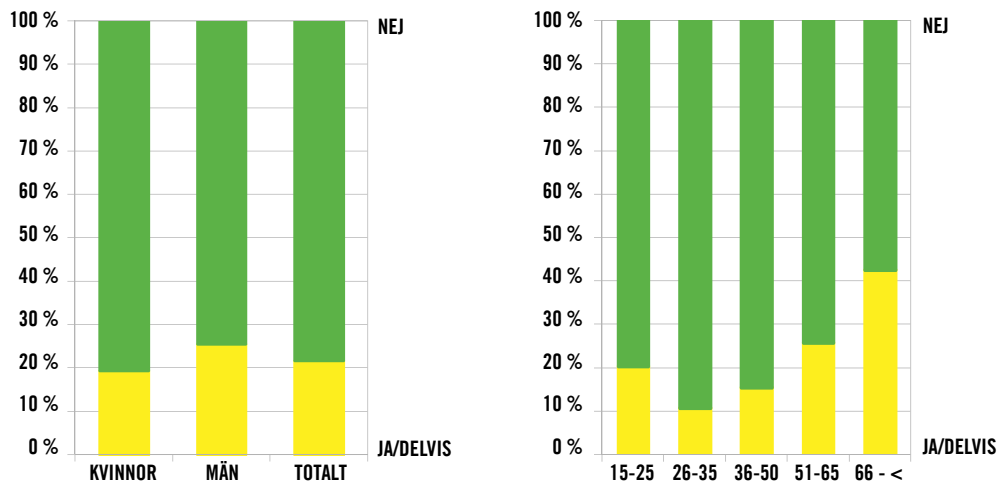
Under år 2006 polisanmälades över 4 200 våldtäkter i Sverige, men mörkertalet är stort och de allra flesta våldtäkter anmäls inte, vilket också påpekas av några enstaka svarspersoner.

Frågan har inkluderats i enkäten för att undersöka hur stor medvetenheten är kring omfattningen av våldtäktsbrottsligheten i Sverige. Flertalet av de svarande, sammanlagt 66 procent anger ett lägre eller betydligt lägre antal polisanmälda våldtäkter än vad som var fallet.

KVINNORS ANSVAR VID VÅLDTÄKT

TYCKER DU ATT KVINNAN SJÄLV HAR ETT ANSVAR VID VÅLDTÄKT OM HON KLÄR SIG OCH BETER SIG "UTMANANDE"?

**"Är det nödvändigt med alla
sena nätter?"
Kvinna över 66 år, Linköping**

Ja = 5,4 procent, Delvis = 16,3 procent, Nej = 78,3 procent (N= 2 611).

Flertalet av dem som besvarat frågan, drygt 78 procent, anser inte att "utmanande" klädsel eller beteende gör att kvinnan själv har ett ansvar vid våldtäkt. Variationerna är dock mycket stora beroende på svarspersonernas ålder och kön.

KVINNOR OCH MÄN

19,2 procent bland kvinnorna anser att en kvinna som klär sig eller beter sig "utmanande" i någon grad* själv har ett ansvar vid våldtäkt. Bland männen delar 25,6 procent denna uppfattning.

15-25 ÅR

Mer än var femte person, motsvarande 20,3 procent bland ungdomarna mellan 15-25 år anser att kvinnan i någon mån har ett ansvar vid våldtäkt om hon klär sig eller beter sig "utmanande". Skillnader i svar kopplat till kön är framträdande: 27,1 procent av de unga männen och 16,1 procent av de unga kvinnorna i åldersgruppen besvarar frågan med "ja" eller "delvis".

26-35 ÅR

Andelen personer som anser att kvinnan i någon mån har ett ansvar vid våldtäkt om hon klär sig eller beter sig "utmanande", har halverats i denna åldersgrupp, jämfört med ungdomarna. Omkring en av tio, eller 10,8 procent i åldersgruppen anser att kvinnan i någon mån har ett ansvar.

36-50 ÅR

15,5 procent i ålderskategorin anser att kvinnan i någon mån har ett ansvar vid våldtäkt om hon klär sig eller beter sig "utmanande". En större andel än bland 25-35-åringarna men en mindre andel än de yngsta mellan 15-25 år.

51-65 ÅR

I den näst äldsta åldersgruppen anser över en fjärdedel, eller 25,7 procent av svarspersonerna att kvinnan i någon mån har ett eget ansvar vid våldtäkt om hon klär sig och beter sig "utmanande".

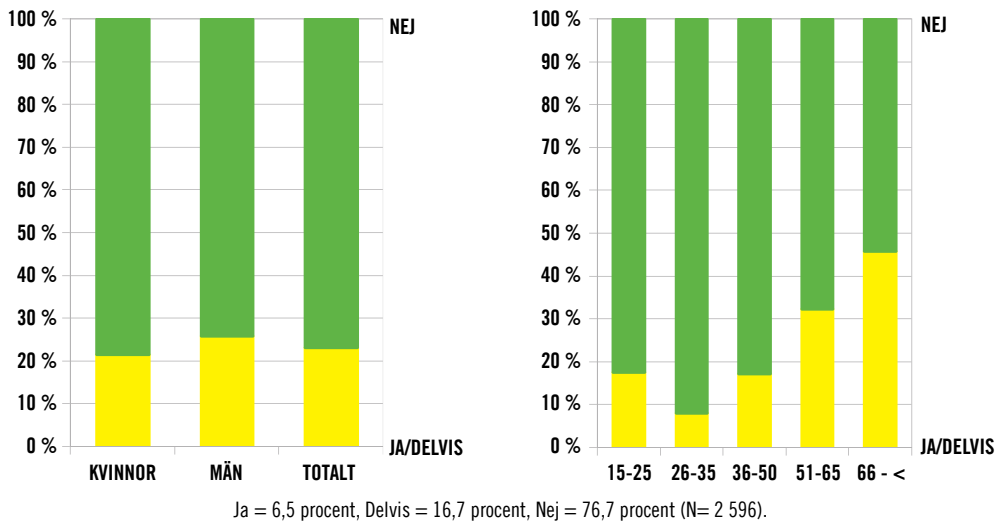
66 ÅR OCH ÖVER

40,6 procent i den äldsta åldersgruppen anser att kvinnan i någon mån har ett eget ansvar vid våldtäkt om hon klär sig och beter sig "utmanande".

* I rapporten används löpande uttrycken "i någon grad" samt "i någon mån" och beskriver då den andel av de svarande som besvarat frågorna "Tycker du att kvinnan själv har ett ansvar vid våldtäkt om hon....." med "ja" eller "delvis". Detsamma gäller frågorna "Tycker du att det är en förmildrande omständighet för gärningsmannen om han.....".

**"Bara att behöva ställa dessa
frågor visar att detta är ett
stort problem. En kvinna har
alltid rätt att säga nej, det
är hon som bestämmer över
sin kropp. En man har alltid
en skyldighet att omedelbart
respektera detta."
Kvinna 36-50 år, Sandviken**

TYCKER DU ATT KVINNAN SJÄLV HAR ETT ANSVAR VID VÅLDTÄKT OM HON FLÖRTAT OCH HÅNGLAT MED MANNEN FÖRE VÅLDTÄKTEN?

Närmare en fjärdedel eller 23,3 procent av dem som besvarat frågan anser att kvinnan i någon grad har ett ansvar vid våldtäkt om hon flörtat och hånglat med mannen före våldtäkten. Även här finns det mycket stora skillnader i attityder beroende på ålder.

KVINNOR OCH MÄN

21,6 procent av kvinnorna och 26 procent av männen anser att kvinnan i någon mån har ett ansvar vid våldtäkt om hon flörtat och hånglat med mannen före våldtäkten.

15-25 ÅR

Bland ungdomarna är det 17,8 procent som anser att kvinnan i någon grad har ett ansvar vid våldtäkt om hon flörtat och hånglat med mannen före våldtäkten. Könsskillnaderna är dock stora: 23,2 procent av de unga männen och 14,4 procent av de unga kvinnorna har besvarat frågan med "ja" eller "delvis".

26-35 ÅR

Den grupp där flest svarande avvisar tanken om att kvinnan själv skulle ha ett ansvar är i kategorin 25-35-år: 91,8 procent besvarar frågan med "nej".

36-50 ÅR

I denna åldersgrupp anser 17,4 procent att kvinnan i någon grad har ett ansvar vid våldtäkt om hon flörtat och hånglat med mannen före våldtäkten.

51-65 ÅR

I den näst äldsta åldersgruppen anser en tredjedel, 32,5 procent, att kvinnan i någon mån har ett eget ansvar vid våldtäkt om hon flörtat och hånglat med mannen före våldtäkten.

66 ÅR OCH ÖVER

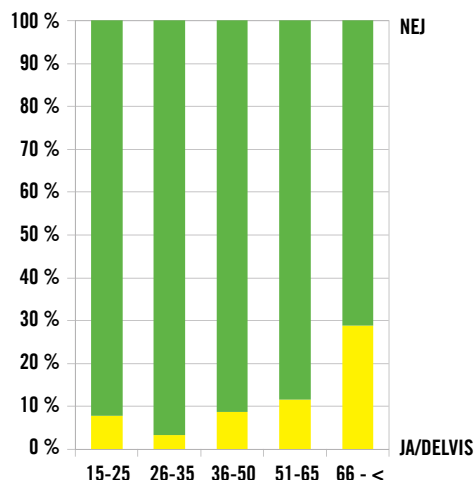
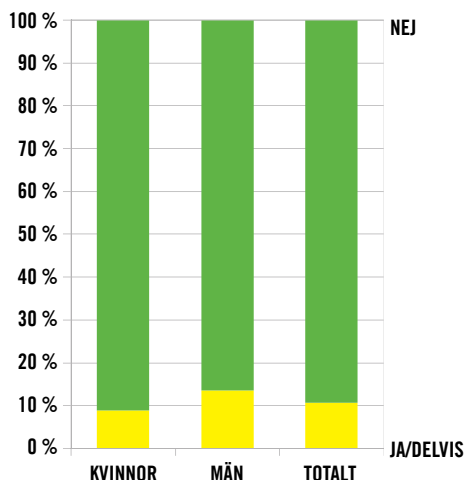
Knappt hälften, 45,9 procent i åldersgruppen anser att kvinnan i någon mån har ett eget ansvar vid våldtäkt om hon flörtat och hånglat med mannen före våldtäkten.

"Det är absolut inte kvinnans/flickans fel om hon blir våldtagen. Helt sjukt resonemang!"
Kvinna 15-25 år, Malmö

"Egentligen borde jag ha svarat NEJ på alla frågor för i grunden anser jag att våldtäkt överhuvudtaget inte borde finnas. Men i det spel som trots allt finns vid den här typen av kontakt har vi kvinnor varit tvungna att inte kunna agera som män och det är något som trots allt inte går att blunda för. Så av ren självbevaringsdrift måste man vara "försiktig". Det betyder inte att jag tycker det är OK med våldtäkt någonsin!!!"
Kvinna 51-65 år, Linköping

TYCKER DU ATT KVINNAN SJÄLV HAR ETT ANSVAR VID VÅLDTÄKT OM HON ÄR KÄND FÖR ATT HA HAFT MÅNGA PARTNERS?

"Beroende på vad man jämför med är ett "stort" problem är [det] klart [att] våldtäkter av alla de slag [är] ett problem. Jag anser också att det är av stor vikt att lyfta fram våldtäkter mot män, även om det inte sker i lika stor utsträckning vad vi är medvetna om."
Kvinna 26-35 år, Härnösand

Ja = 4 procent, Delvis = 6,8 procent, Nej = 89,2 procent (N= 2 595)

"Jag anser att våldtäkt gentemot kvinnor är ett satans påfund. Jag är själv man och jag skäms ända ut i tånaglarna när jag ser hur kvinnor behandlas av oss. Självklart ska inte detta förekomma, men då får Sveriges regering lätta på börsen och fixa fram pengar som ska gå till grupper och föreningar. STOPPA DETTA ONÖDIGA VÅLD MOT KVINNOR. Var snäll istället, det vinner alla på."
Man 36-50 år, Härnösand.

89,2 procent av dem som besvarat frågan svarar "nej". Jämfört med de två föregående frågorna är det alltså betydligt fler, nästan 9 personer av 10, som helt avvisar att en kvinna som är känd för att ha haft många partners av det skälet har ett eget ansvar vid våldtäkt. Men även här finns stora skillnader i attityder beroende på ålder.

KVNNOR OCH MÄN

8,9 procent av kvinnorna och 13,5 procent av männen anser att kvinnan i någon mån har ett ansvar vid våldtäkt om hon är känd för att ha haft många partners.

15-25 ÅR

Bland ungdomarna anser 7,8 procent att en kvinna som är känd för att ha haft många partners av det skälet i någon mån har ett eget ansvar vid våldtäkt. Könsskillnaden i svaren bland ungdomarna är mycket stora: dubbelt så många män som kvinnor delar den här uppfattningen: 11,5 procent av de unga männen och 5,4 procent av de unga kvinnorna har besvarat frågan med "ja" eller "delvis".

26-35 ÅR

Den grupp där flest svarande avvisar tanken om att kvinnan själv skulle ha ett ansvar är, liksom vid föregående två frågor, kategorin 25-35-åringar: närmare 96,7 procent som besvarar frågan med "nej".

36-50 ÅR

8,7 procent i åldersgruppen anser att en kvinna som är känd för att ha haft många partners av det skälet har ett eget ansvar vid våldtäkt.

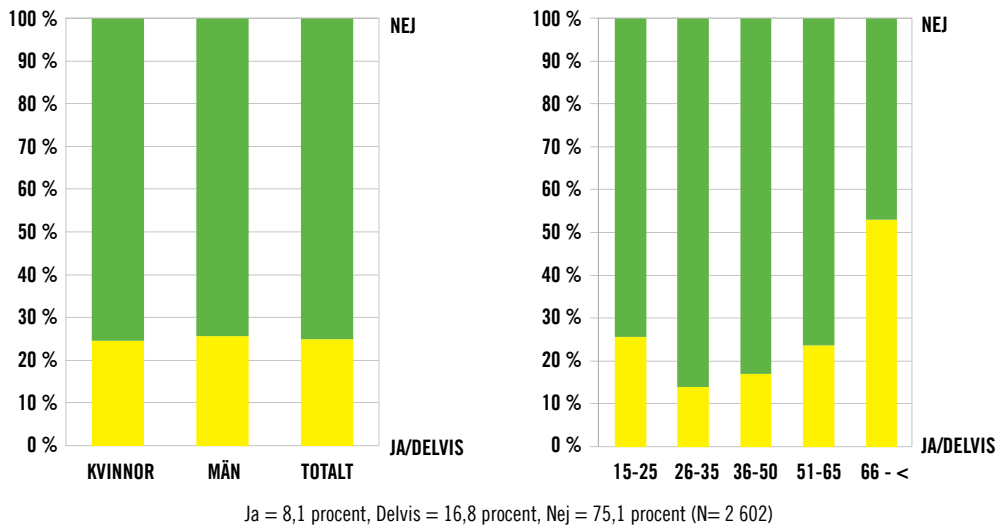
51-65 ÅR

I den näst äldsta åldersgruppen är andelen svars personer som menar att kvinnan själv har ett ansvar 11,6 procent.

66 ÅR OCH ÖVER

28,9 procent i den äldsta åldersgruppen anser att kvinnan i någon mån har ett eget ansvar vid våldtäkt om hon är känd för att ha haft många partners.

TYCKER DU ATT KVINNAN SJÄLV HAR ETT ANSVAR VID VÅLDTÄKT OM HON FRIVILLIGT GÅR MED EN MAN HEM T.EX. EFTER FESTEN/KROGEN?

"Kvinnor bör få bära pep-
parspray, bedövningspistol,
stunt gun."
Man mellan 26-35 år, Umeå

En fjärdedel eller 24,9 procent av dem som besvarat frågan anser att kvinnan i någon grad har ett ansvar vid våldtäkt om hon frivilligt går med en man hem, tex efter en fest eller ett krogbesök, men det finns mycket stora skillnader i svaren beroende på ålder.

KVINNOR OCH MÄN

Könsskillnaderna är små vad gäller kvinnor och mäns uppfattning i denna fråga: 24,5 procent av kvinnorna och 25,7 procent av männen anser att kvinnan i någon mån har ett ansvar vid våldtäkt om hon frivilligt går med en man hem.

15-25 ÅR

Bland ungdomarna är det 25,7 procent som anser att kvinnan i någon grad själv har ett ansvar. Könsskillnader finns: 29,3 procent av de unga männen och 23,7 procent av de unga kvinnorna besvarar frågan med "ja" eller "delvis".

26-35 ÅR

Den grupp där flest svarande avvisar tanken om att kvinnan själv skulle ha ett ansvar är ålderskategorin 25-35 år: 13,8 procent procent besvarar frågan med "ja" eller "delvis".

36-50 ÅR

I åldersgruppen är det 17 procent som anser att kvinnan i någon grad har ett ansvar vid våldtäkt om hon frivilligt går med en man hem.

51-65 ÅR

I gruppen 51-65-åringar anser 23,7 procent att kvinnan i någon grad har ett ansvar vid våldtäkt om hon frivilligt går med en man hem.

66 ÅR OCH ÖVER

Mer än varannan person, hela 53 procent i åldersgruppen anser att kvinnan i någon grad har ett ansvar vid våldtäkt om hon frivilligt går med en man hem.

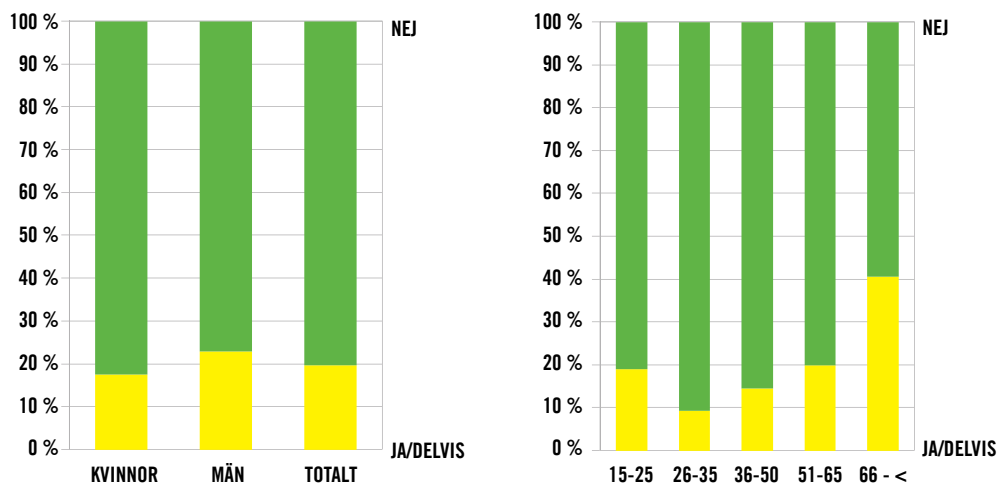
"De största frågorna som är
relevanta tycker jag är:
Varför kvinnor inte anmäler?
Vems fel är det?
Varför det rättsligt ska spela
någon roll om kvinnan i fråga
har svarta, vita, bomulls- eller
spetstrosor?"
Kvinna, 15-25 år, okänd ort.

"Män är ju som de är."
Man över 66 år, Umeå

"Fosträ unga pojkar med vad
som är rätt och fel. Börja
tidigt!! Även flickor ska veta
att uppföra sig!!.

Kvinna över 66 år, Båstad/
Ängelholm

TYCKER DU ATT KVINNAN SJÄLV HAR ETT ANSVAR VID VÅLDTÄKT OM HON ÄR PÅVERKAD AV ALKOHOL/DROGER?

Ja = 7,4 procent, Delvis = 12,2 procent, Nej = 80,4 procent (N= 2 599)

Drygt 80 procent av dem som besvarat frågan tycker inte att påverkan av alkohol/droger medför att kvinnan själv har ett ansvar vid våldtäkt. Även här är skillnaden i svar beroende på ålder och kön mycket stora.

KVNNOR OCH MÄN

17,5 procent av kvinnorna och 23 procent av männen anser att kvinnan i någon mån har ett ansvar vid våldtäkt om hon är påverkad av alkohol/droger.

15-25 ÅR

Närmare 2 av 10 ungdomar eller 19,3 procent av ungdomarna tycker att påverkan av alkohol/droger medför att kvinnan själv har ett ansvar vid våldtäkt. Hela 26,6 procent av de unga männen anser att påverkan av alkohol/droger i någon grad medför att kvinnan själv har ett ansvar vid våldtäkt medan 14,8 procent av de unga kvinnorna mellan 15-25 år delar den uppfattningen.

26-35 ÅR

Den grupp där flest svarande avvisar tanken om att kvinnan själv skulle ha ett ansvar är, återigen, 25-35-åringarna: 9,5 procent besvarar frågan med "ja" eller "delvis".

36-50 ÅR

I åldersgruppen anser 14,7 procent att påverkan av alkohol/droger medför att kvinnan, i någon mån, själv har ett ansvar vid våldtäkt.

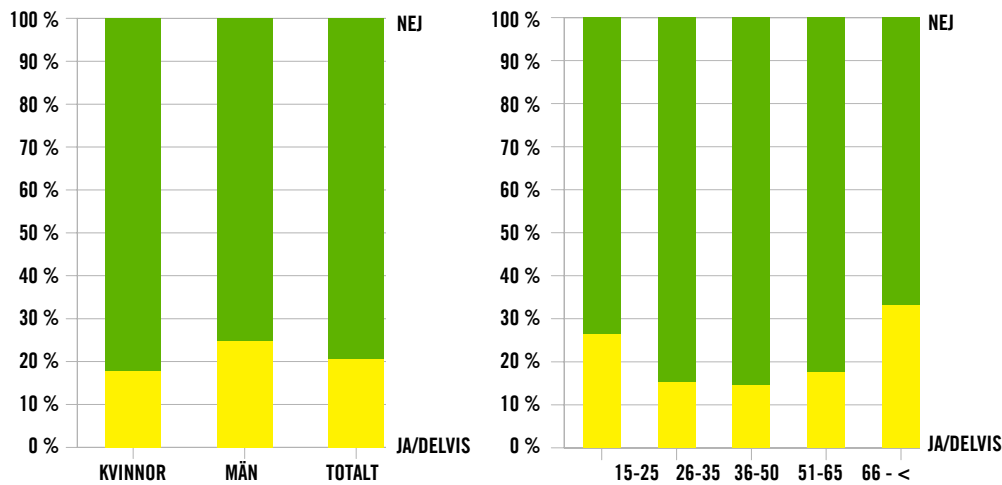
51-65 ÅR

Bland personerna mellan 51-65 år anser 20,2 procent att kvinnan själv, i någon mån, har ett ansvar vid våldtäkt om hon är påverkad av alkohol eller droger.

66 ÅR OCH ÖVER

4 av 10 i åldersgruppen, eller 40,7 procent tillmäter kvinnan ett ansvar vid våldtäkt om hon är påverkad. Till skillnad mot de flesta andra frågor så är antalet personer som svarar "ja" större än antalet personer som svarar "delvis" vilket indikerar ett starkare ställningstagande kring kvinnans ansvar vid våldtäkt om hon är berusad, jämfört med andra beteenden och handlingar.

TYCKER DU ATT KVINNAN SJÄLV HAR ETT ANSVAR VID VÅLDTÄKT OM HON INTE GÖR FYSISKT MOTSTÅND ELLER SKRIKER?

Ja = 6,1 procent, Delvis = 14,5 procent, Nej = 79,4 procent (N= 2 592)

Nästan 80 procent av dem som besvarat frågan avvisar tanken om att kvinnan själv skulle ha ett ansvar vid våldtäkt om hon inte gör fysiskt motstånd eller skriker. Svaren varierar mellan de olika åldersgrupperna och även könsskillnaderna är påtagliga.

KVNNOR OCH MÄN

17,9 procent av kvinnorna och 24,9 procent av männen anser att kvinnan själv har ett ansvar vid våldtäkt om hon inte gör fysiskt motstånd eller skriker.

15-25 ÅR

26,4 procent, eller mer än var fjärde ung person mellan 15-25 år, anser att den kvinna som inte skriker eller gör fysiskt motstånd själv har ett ansvar för våldtäkten i någon grad. Könsskillnaderna är påtagliga: 33,1 procent av de unga männen och 22,2 procent av de unga kvinnorna besvarar frågan med "ja" eller "delvis".

25-35-ÅRINGARNA

15,2 procent i gruppen 25-35-åringar besvarar frågan med "ja" eller "delvis".

36-50 ÅR

Den grupp där flest svarande avvisar tanken om att kvinnan själv skulle ha ett ansvar är ålderskategorin 36-50 år: 14,7 procent besvarar frågan med "ja" eller "delvis".

51-65 ÅR

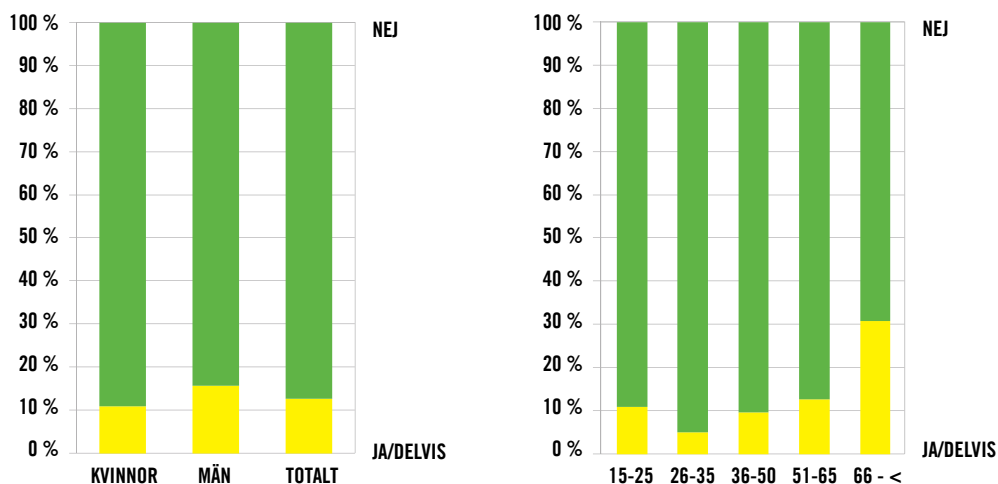
16,4 procent i gruppen 51-65-åringar besvarar frågan med "ja" eller "delvis".

66 ÅR OCH ÖVER

Återigen är andelen som i någon grad tillmäter kvinnan ett ansvar, störst i den äldsta ålderskategorin där var tredje person, eller 33,3 procent, anser att kvinnan i någon mån själv har ett ansvar om hon inte gör fysiskt motstånd eller skriker. I likhet med frågan om påverkan av alkohol/droger så är det flera personer som svarar "ja" än "delvis" i den äldsta ålderskategorin, vilket tyder på ett starkare ställningstagande kring kvinnans ansvar vid våldtäkt om hon inte gör motstånd eller skriker.

Mer än var fjärde ungdom – och närmare var tredje ung man mellan 15-25 år anser i någon grad att om en kvinna inte skriker eller gör fysiskt motstånd under våldtäkten så har hon själv ett ansvar.

TYCKER DU ATT KVINNAN SJÄLV HAR ETT ANSVAR VID VÅLDTÄKT OM HON HAFT SEX MED MANNEN VID TIDIGARE TILLFÄLLE?

Ja = 4,4 procent, Delvis = 8,3 procent, Nej = 87,3 procent (N= 2 591)

Över 87 procent av dem som besvarat frågan anser inte att kvinnan själv har ett ansvar vid våldtäkt om hon haft sex med gärningsmannen vid tidigare tillfälle. Även här finns påtagliga variationer kopplat till ålder och kön.

KVINNOR OCH MÄN

10,8 procent av kvinnorna och 15,6 procent av männen anser att kvinnan i någon mån har ett ansvar vid våldtäkt om hon haft sex med mannen vid tidigare tillfälle.

15-25 ÅR

Bland ungdomarna är det drygt 1 av 10, eller 11 procent som anger att kvinnan i någon grad har ett ansvar om hon haft sex med gärningsmannen vid tidigare tillfälle. Könsskillnader finns men är inte så stora: 12,9 procent av de unga männen och 9,8 procent av kvinnorna svarar "ja" eller "delvis" på frågan.

26-35 ÅR

26-35-åringarna är dem som tydligast avvisar tanken om att kvinnan själv skulle ha ett ansvar för våldtäkt om hon haft sex med gärningsmannen vid tidigare tillfälle: 5,1 procent besvarar frågan med "ja" eller "delvis"

36-50 ÅR

9,7 procent i gruppen svarar "ja" eller "delvis" på frågan.

51-65 ÅR

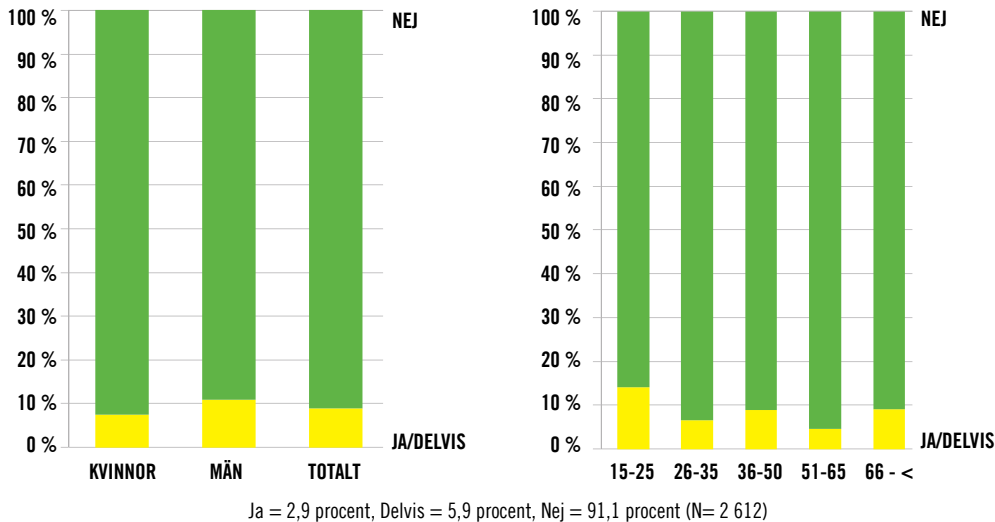
I ålderskategorin anser 12,8 procent att kvinnan i någon grad har ett ansvar vid våldtäkt om hon haft sex med gärningsmannen vid tidigare tillfälle.

66 ÅR OCH ÖVER

I den äldsta ålderskategorin är det 31 procent som i någon grad tillmäter kvinnan ett ansvar.

GÄRNINGSMANNENS ANSVAR VID VÅLDTÄKT

TYCKER DU ATT DET ÄR EN FÖRMILDRANDE OMSTÄNDIGHET OM GÄRNINGSMANNEN ÄR PÅVERKAD AV ALKOHOL/DROGER?

Drygt 91 procent av dem som besvarat frågan menar att det inte är en förmildrande omständighet för gärningsmannen om han vid våldtäkten är påverkad av alkohol eller droger. Här finns dock vissa variationer kopplat till ålder och det är främst ungdomarna som utmärker sig.

KVNNOR OCH MÄN

7,5 procent av kvinnorna och 11 procent av männen anser att det i någon grad är en förmildrande omständighet vid våldtäkt om gärningsmannen är påverkad av alkohol/droger.

15-25 ÅR

14 procent av ungdomarna mellan 15-25 år anser att alkohol/drogpåverkan i någon grad är en förmildrande omständighet för gärningsmän som begår våldtäkt. Andelen är större jämfört med alla andra åldersgrupper. Vissa skillnader kopplade till kön återspeglas i svaren: 16,9 procent av de unga männen och 12,5 procent av de unga kvinnorna besvarar frågan med "ja" eller "delvis"

26-35 ÅR

6,7 procent i åldersgruppen anser att alkohol/drogpåverkan i någon grad är en förmildrande omständighet för gärningsmän som begår våldtäkt.

36-50 ÅR

8,9 procent i denna åldersgrupp anser att alkohol/drogpåverkan i någon grad är en förmildrande omständighet.

51-65 ÅR

Den grupp där flest svarande avvisar tanken om alkohol/drogpåverkan som en förmildrande omständighet för gärningsmannen är 51-65-åringarna: 4,5 procent av dem besvarar frågan med "ja" eller "delvis".

66 ÅR OCH ÖVER

9,2 procent av de äldsta anser att alkohol/drogpåverkan i någon mån är en förmildrande omständighet för gärningsmannen vid våldtäkt.

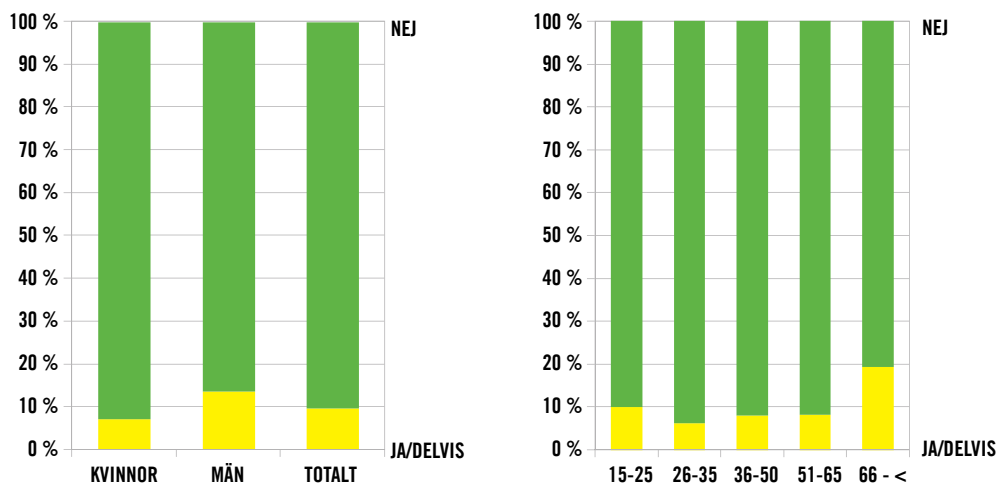
14 procent av ungdomarna mellan 15-25 år anger att alkohol/drogpåverkan är en förmildrande omständighet för gärningsmän som begår våldtäkt. Knappt en av sex killar och nästan en av åtta tjejer delar den uppfattningen.

**"Våldtäktsmännen behöver psykologisk hjälp främst, hellre än fokus på fängelsestraff."
Kvinna över 66 år, Sundsvall**

**"Kastrera våldtäktsmännen kemiskt. Sätt ut namn och foto på dem i tidningarna."
Man 51-65 år, Enköping**

**"Uppfattningen om kvinnans sexualitet och självständighet samt rättsväsendet befinner sig flera hundra år efter i tiden. Gör något nu! Alla måste ta ansvar!
Kvinna 15-25 år, Linköping**

TYCKER DU ATT DET ÄR EN FÖRMILDRANDE OMSTÄNDIGHET OM GÄRNINGS- MANNEN HAR HAFT SEX MED KVINNAN TIDIGARE?

Ja = 2,5 procent, Delvis = 7,3 procent, Nej = 90,2 procent (N= 2 605)

Nio personer av av tio anser att det inte är en förmildrande omständighet för gärningsmannen om han haft sex med brottsoffret vid tidigare tillfälle. Den grupp som avviker mest är den äldsta ålderskategorin. Könsskillnaderna är stora.

KVINNOR OCH MÄN

7,3 procent av kvinnorna anser att det i någon grad är en förmildrande omständighet för gärningsmannen vid våldtäkt om han har haft sex med kvinnan tidigare. Andelen bland männen är nästan dubbelt så stor där 13,7 procent delar denna uppfattning.

15-25 ÅR

Bland ungdomarna anser var tionde person, eller 10,1 procent, att tidigare sex med kvinnan i någon mån är en förmildrande omständighet för gärningsmannen vid våldtäkt. Könsskillnaderna är dock mycket stora och nästan dubbelt så många män som kvinnor i åldersgruppen svarar "ja" eller "delvis", motsvarande 14,3 procent av männen och 7,6 procent av de unga kvinnorna.

26-35 ÅR

6,2 procent i denna åldersgrupp anser att tidigare sex med kvinnan i någon mån är en förmildrande omständighet för gärningsmannen vid våldtäkt.

36-50 ÅR

8,1 procent i denna åldersgrupp anser att tidigare sex med kvinnan i någon mån är en förmildrande omständighet för gärningsmannen vid våldtäkt.

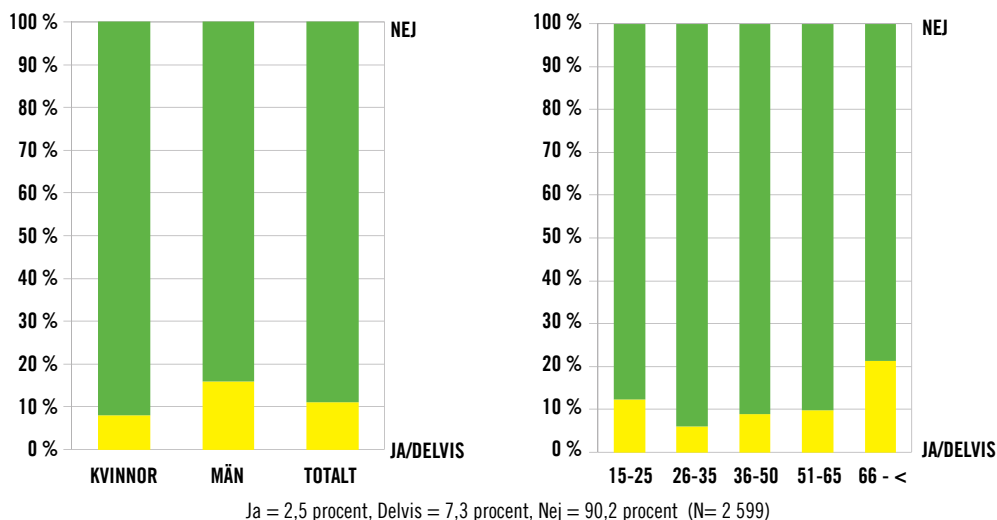
51-65 ÅR

8,2 procent i denna åldersgrupp anser att tidigare sex med kvinnan i någon mån är en förmildrande omständighet.

66 ÅR OCH ÖVER

Närmare en femtedel av de äldsta svarspersonerna, 19,4 procent, menar att det i någon mån är en förmildrande omständighet om gärningsmannen har haft sex med kvinnan vid tidigare tillfälle.

TYCKER DU ATT DET ÄR EN FÖRMILDRANDE OMSTÄNDIGHET OM GÄRNINGS- MANNEN HAR ETT STADIGVARANDE FÖRHÅLLANDE MED KVINNAN?

Knappt 89 procent av dem som besvarat frågan tycker inte att det är en förmildrande omständighet för gärningsmannen om han ett fast förhållande med kvinnan. Ålders- och könsskillnaderna är mycket stora.

KVNNOR OCH MÄN

8,1 procent av kvinnorna och en nästan dubbelt så stor andel av männen, 15,8 procent, anser att det i någon mån är en förmildrande omständighet vid våldtäkt om gärningsmannen har ett stadigvarande förhållande med kvinnan.

15-25 ÅR

Bland ungdomarna anser mer än var tionde person, eller 12,4 procent, att en nära relation mellan brottsoffer och gärningsman i någon mån utgör en förmildrande omständighet vid våldtäkt. Tydliga könsskillnader finns i svaren bland ungdomarna: 16,6 procent av de unga männen och 10 procent av de unga kvinnorna besvarar frågan med "ja" eller "delvis".

26-35 ÅR

Det är gruppen med 26-35 åringar som i högst utsträckning helt avvisar tanken om att fast förhållande utgör en förmildrande omständighet vid våldtäkt. 6,1 procent av dem har besvarat frågan med "ja" eller "delvis".

36-50 ÅR

8,3 procent i denna åldersgrupp anser att fast förhållande med kvinnan i någon mån är en förmildrande omständighet för gärningsmannen vid våldtäkt.

51-65 ÅR

10 procent av 51-65-åringarna anser att fast förhållande i någon mån är en förmildrande omständighet.

66 ÅR OCH ÖVER

Återigen är det den äldsta ålderskategorin som avviker mest: 2 av 10, eller 21,6 procent, anser att fast förhållande med brottsoffret i någon mån utgör en förmildrande omständighet vid våldtäkt.

Bland ungdomarna mellan 15-25 år anser närmare 17 procent av de unga männen och 10 procent av de unga kvinnorna att fast förhållande med våldtäktsoffret är en förmildrande omständighet för gärningsmannen. Bland personer över 66 år anser mer än 2 av 10 att det är en förmildrande omständighet.

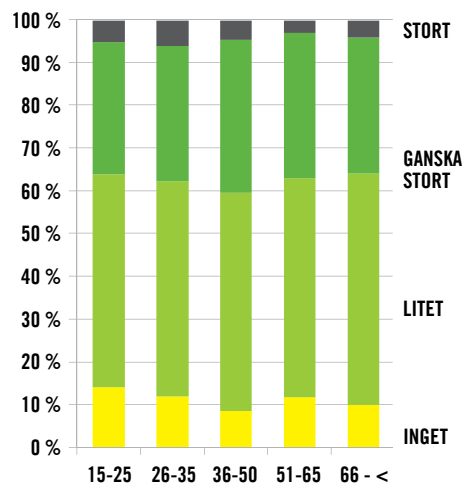
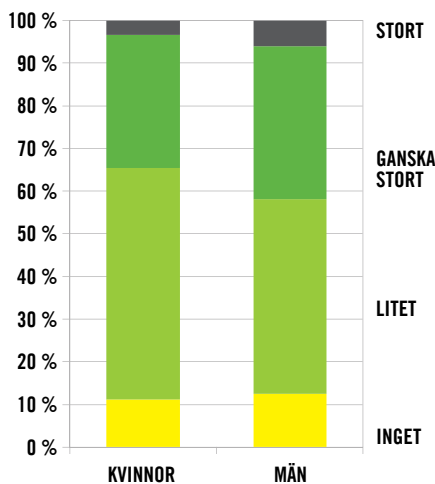
"Det fungerar inte rätt åt
något håll. De i rättsväsen-
det gör vad de kan, men de
arbetar på fel sätt."
Man 36-50 år, Umeå

"Juridik är ju för fan inte
moral."
Kvinna 15-25 år, Umeå

"Lagen borde skärpas.
Man ser att männen stiftat
lagarna."
Kvinna 26-35 år, Uppsala

FÖRTROENDET FÖR RÄTTSVÄSENDET

HAR DU FÖRTROENDE FÖR DET SVENSKA RÄTTSVÄSENDET VAD GÄLLER VÅLDTÄKTSOFFERS MÖJLIGHET ATT FÅ RÄTTVISA?

- 4,4 procent uppger att de har ett stort förtroende
- 32,9 procent har ett ganska stort förtroende
- 50,9 procent har ett litet förtroende
- 11,8 procent har inget förtroende alls

En klar majoritet, 62,7 procent av dem som besvarat frågan, uppger att de hyser ett litet förtroende – eller inget förtroende alls för rättsväsendet vad gäller våldtäktsoffers möjlighet att få rättvisa.

KVINNOR OCH MÄN

Av kvinnorna är det 65,4 procent som uppger att de har ett litet förtroende eller inget förtroende alls, medan motsvarande andel bland männen är 58,2 procent.

ÅLDER

Lägst förtroende finns bland gruppen 66 år och över samt bland unga mellan 15-25 år: 64,2 respektive 64,1 procent i dessa åldersgrupper uppger att de har ett litet förtroende eller inget förtroende alls för det svenska rättsväsendet vad gäller våldtäktsoffers möjlighet att få rättvisa. Störst förtroende finns bland 36-50-åringarna men även där är det en klar majoritet, 59,7 procent, som uppger att de hyser ett litet förtroende eller inget förtroende alls.

Ett par Amnestymedlemmar som genomfört intervjuer berättar att några av de tillfrågade muntligen framfört åsikten att oskyldiga män blir dömda för våldtäkt och att falska anmälningar från kvinnors sida är ett problem.

AMNESTYS KOMMENTARER

Det finns stora och ibland mycket stora skillnader i hur man besvarat frågorna kring kvinnans och gärningsmannens ansvar vid våldtäkt, beroende på ålder och kön. Den äldsta åldersgruppen, 66 år och över, är överlag betydligt mer benägna att tycka att kvinnan har ett eget ansvar vid våldtäkt och att det finns förmildrande omständigheter för gärningsmannen. Av alla svarande i åldersgruppen över 66 år, har 31,1 procent svarat nej på samtliga attitydfrågor om kvinnors ansvar. Var sjunde person, eller 14,3 procent har svarat "ja" eller "delvis" på samtliga frågor som berör kvinnors ansvar. Skillnaderna i attityder kopplat till ålder är störst mellan den äldsta åldersgruppen och ålder kategorin 26-35-år: Mer än dubbelt så många, 71,2 procent av 26-35-åringarna har svarat "nej" på samtliga frågor som berör huruvida kvinnan har ett eget ansvar vid våldtäkt.

Genomgående framträder också en skillnad i attityder kopplat till kön, där kvinnor generellt sett lägger mindre ansvar på kvinnan än männen. Kvinnorna avvisar också i högre grad än männen tanken om förmildrande omständigheter för gärningsmannen vid våldtäkt. Analysen av skillnaderna i attityder mellan de unga männen och kvinnorna mellan 15-25 år påvisar en tydlig skillnad mellan de unga kvinnornas och männens attityder.

OM UNGDOMAR OCH VÅLDTÄKT

Sexualbrottslagen och våldtäktsbestämmelsen har ändrats vid flera tillfällen sedan brottsbalken infördes år 1965. De återkommande kraven om lagändringar gällande våldtäkt och andra sexualbrott har kommit som en reaktion på att lagarna präglats av förlegade föreställningar kring kvinnors och mäns sexualitet, vilka i sin tur påverkar människors uppfattningar om vad kvinnor ska göra - eller inte göra - för att undvika att utsättas för våldtäkt. Resultaten av enkätstudien visar enligt vårt menande att sådana förlegade föreställningar är seglivade.

27,5 procent eller 722 av de tillfrågade personerna i undersökningen är ungdomar mellan 15-25 år. Undersökningens resultat visar att attityder som leder till att ansvaret för en våldtäkt förskjuts och läggs på flickan/kvinnan är vanliga bland dessa ungdomar. Kvinnans absoluta rätt till sexuellt självbestämmande sätts ur spel om hon klär sig, betar sig eller handlar på vissa sätt före och under våldtäkten.

Jämfört med alla andra åldersgrupper är det en större andel ungdomar som tycker att alkohol- och drogpåverkan är en förmildrande omständighet för gärningsmannen vid våldtäkt. Samma handling – att berusa sig – uppfattas diametralt olika beroende på personens kön: kvinnors ansvar vid våldtäkt ökar medan mäns ansvar vid våldtäkt minskar.

Sociologen Stina Jeffner har undersökt ungdomars syn på våldtäkt. (Not 4) Jeffner beskriver i boken *"Liksom våldtäkt, typ..."* hur ungdomars förståelse av våldtäkt rör sig mellan en principiell och konkret nivå kopplad till olika situationer. Ungdomarna anser att bra sex kan man bara ha om både tjejen och killen vill ha sex. En principiell förståelse av våldtäkt är att allt som sker efter att tjejen har sagt nej utgör våldtäkt. Bra sex är eftersträvansvärt och våldtäkt är förkastligt. Men i konkreta situationer blir tjejens nej förhandlingsbart. Ett nej kan tolkas som att hon egentligen vill men behöver övertalas. Killarna har tolkningsföreträdet och förhandlingsutrymmet relaterar till kulturella koder för heterosexuella relationer. En rad villkor måste uppfyllas för att en våldtäkt ska anses ha ägt rum:

- **BETYDELSEN AV ATT SÄGA NEJ PÅ RÄTT SÄTT.** Det är skillnad på nej och ett "riktigt" nej.
- **KÄRLEKENS BETYDELSE.** Om tjejen är kär i killen kan hon inte bli våldtagen av honom.
- **ALKOHOLPÅVERKAN.** Om killen är full ses det som en legitim ursäkt om han gör sådant han annars inte skulle ha gjort. Om tjejen är full får hon skylla sig själv eftersom hon måste vara medveten om att det kan gå illa.
- **FÖRESTÄLLNINGAR OM "HORAN":** Om tjejen har ett "horrykte" kan hon inte bli våldtagen utan då vill hon egentligen eftersom hon har sex med vem som helst.
- **"AVVIKANDE" KILLAR:** Fina eller bra killar våldtar inte alltså kan inte en vanlig normal kille ha gjort sig skyldig till våldtäkt.
- **KONSEKVENSER FÖR TJEJER.** Våldtäkt är förnedrande och därför måste det synas på tjejen att hon lider av att ha våldtagits.'

Dessa villkor återspeglas och går igen i resultaten från Amnestys attitydundersökning. Vad gäller sättet att säga nej så anger över 33 procent av de unga männen och drygt 22 procent av de unga kvinnorna att om kvinnan inte skriker eller gör fysiskt motstånd har hon i någon mån ett ansvar för våldtäkten.

Attitydundersökningens fråga om huruvida fast förhållande mellan brottsoffer och gärningsman i någon mån utgör en förmildrande omständighet vid våldtäkt, anknyter i någon mån till villkoret om kärlekens betydelse. 17 procent av de unga männen och 10 procent av de unga kvinnorna anser att fast förhållande med kvinnan i någon grad är en förmildrande omständighet vid våldtäkt för gärningsmannen.

Uppfattningen att alkohol är en förmildrande omständighet för gärningsmannen vid våldtäkt är mest vanlig bland ungdomarna i attitydundersökningen. Nästan var sjätte ung man anser att berusning i någon mån är en förmildrande omständighet för gärningsmannen. Jämfört med samtliga kvinnor är också andelen högre bland unga kvinnor vad gäller uppfattningen att alkohol/drogpåverkan är en förmildrande omständighet för gärningsmannen. Samtidigt menar närmare 27 procent av de unga männen att påverkan av alkohol/droger i någon grad medför att kvinnan själv har ett ansvar vid våldtäkt. Här är dock könsskillnaderna stora och en betydligt lägre andel bland de unga kvinnorna delar denna uppfattning.

En parallell kan dras mellan föreställningar om "horan" och attitydundersökningens fråga om huruvida en kvinna som är känd för att ha haft många partners av det skälet har ett eget ansvar vid våldtäkt: knappt 12 procent av de unga männen och drygt 5 procent av de unga kvinnorna har besvarat frågan med ja eller delvis.

Vad är då dessa attityder ett uttryck för? Man kan fråga sig om ungdomarnas syn på våldtäkt är ett utslag av "ungdom", dvs begränsade livserfarenheter och mognad - och att man senare i livet ändrar uppfattning. Eller har det skett en "tillbakagång" vad gäller respekt för flickors och kvinnors fysiska integritet och sexuella självbestämmande? Vad säger det om det omgivande samhället? Vad är det som gör att könsstereotyperna kring kvinnors och mäns sexualitet är så seglivade och fortfarande lever kvar hos många människor, trots decennier av jämställdhetsarbete? Ett arbete som ytterst handlar om att tillförsäkra såväl män som kvinnor deras grundläggande mänskliga rättigheter.

Stereotypa föreställningar tar sin utgångspunkt i att flickor och kvinnor anses vara sexuellt tillgängliga för män så länge som de inte hävdar något annat och medför att kvinnor måste kontrollera sitt beteende. Stereotypa föreställningar om mäns sexualitet bidrar också till att ett större ansvar läggs på kvinnor. Om hon misslyckas med att framstå som en "bra" flicka, för att hon klär sig och betar sig utmanande, flörtar eller dricker sig berusad så anses hon vara mer eller mindre ansvarig till det sexuella våld hon utsätts för. Om hon dessutom är för full eller för skräckslagen för att göra fysiskt motstånd eller skrika så har hon själv ett ansvar för att våldtäkten sker.

Den svenska våldtäktsbestämmelsen kräver inte att offret har gjort fysiskt motstånd. Lagen anger att den som genomför samlag eller jämförbara sexuella handlingar med en person som är i hjälplöst tillstånd och därför inte kan freda sig, ska dömas för våldtäkt. Våldtäkt omfattar dessutom betydligt fler handlingar än oralt, vaginalt och analt samlag. Men hur väl känner ungdomar i Sverige till vad som står i lagen? Hur medvetna är ungdomarna om olika former av sexuellt våld och om problemets omfattning?

I promemorian *Anmälan och utredning av sexualbrott* anges att ungdomar har bristande kunskaper och vanföreställningar om sexualitet och sexuallivet samt om genusfrågor och jämställdhet. Okunskapen sägs bidra till att många övergrepp inte anmäls eftersom den som utsatts inte vet om att det hon/han utsatts för ett brott. På samma sätt kan många övergrepp begås utan att den unga förövaren är medveten om att den sexuella handlingen är straffbar enligt lag (Not 5).

BEHOV AV FÖREBYGGANDE ARBETE BLAND UNGDOMAR

I handlingsplanen för att bekämpa mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer, som antogs av regeringen i november 2007, anges få konkreta åtgärder riktade till ungdomar för att förebygga våldtäkt och andra sexuella övergrepp. En av de åtgärder som nämns är utvecklandet av en virtuell ungdomsmottagning, som ska "erbjuda rådgivning kring sexuell och reproduktiv hälsa samt kring relationer och psykisk hälsa" (Not 6). Regeringen har även föreslagit nya prioriterade områden för Allmänna arvsfondens stöd till organisationer och föreningar. Projekt som syftar till att motverka våld, mobbning eller trakasserier på grund av kön, etnicitet, sexuell läggning eller funktionshinder bör, enligt regeringen, uppmärksammas särskilt. Amnesty välkomnar dessa åtgärder men anser samtidigt att mer genomgripande och långsiktiga insatser måste till för att förebygga våldtäkt och sexuella övergrepp.

SKOLAN

I över 50 år har sexualundervisning varit obligatorisk i den svenska skolan. Det faktum att sex- och samlevnadsundervisning bedrivs i skolorna ger en möjlighet att nå ut mycket brett med förebyggande insatser till så gott som alla ungdomar.

I en rapport från Socialstyrelsen från år 2007 återges resultatet av en nationell kvalitetsgranskning av sex- och samlevnadsundervisningen. Där konstaterades att det ofta saknas lokalt nedskrivna mål för undervisningen om sex och samlevnad och att det fanns stora brister vad gällde rektorernas styrning. Av dessa och andra skäl får man ingen likvärdighet i undervisningens kvalitet. Variationerna i kvaliteten är stora både mellan och inom skolorna (Not 7).

Det krävs mer än "traditionell kunskapsförmedling" för att diskutera, synliggöra och öka kunskapen hos alla ungdomar om vad våldtäkt och annat sexuellt våld är. Sådan undervisning måste baseras på en tydlig förståelse om genus och jämställdhet. Det förebyggande arbetet bland ungdomar kring våldtäkt och annat sexuellt våld måste ta sikte på att montera ned de könsstereotyper som finns i samhället – inte minst vad gäller kvinnors och mäns sexualitet. Allt förebyggande arbete måste tydligt utgå från varjes människas grundläggande rätt till fysisk och psykisk integritet och sexuellt självbestämmande. En särskild skolhandledning för temaarbeten om integritet, sexuella trakasserier och sexualbrott har därför tagits fram av Brottsförebyggande rådet (Not 8). Skolan är inte en fredad zon utan utgör också en miljö där många utsätts för kränkningar

och sexuella övergrepp. Av det skälet är det viktigt att även skolpersonalens medvetenhet, kunskap om och förmåga att agera mot sexuella övergrepp och trakasserier ökar. Skolpersonalens ansvar har också tydliggjorts genom den så kallade barn- och elevskyddslagen som trädde i kraft i april 2006 och som ska skydda barn och elever från diskriminering, sexuella trakasserier och kränkande behandling i skolan (Not 9).

Organisationer som RFSU, Lärarnas riksförbund samt myndigheten JämO, har upprepade gånger uppmärksammat att bristerna och kvalitetsskillnaderna i sex- och samlevnadsundervisningen kvarstår. Vidare anser de att det finns stora brister i det förebyggande arbetet i skolan och att man inte klarat av att stoppa kränkningar. De pekar på att det finns en nära koppling mellan det förebyggande arbetet mot sexuella trakasserier och undervisningen i sex- och samlevnad: en bra undervisning är det bästa sättet att förebygga sexuellt våld och trakasserier (Not 10). De har därför krävt att sexualundervisning införs som ett obligatoriskt moment i lärarutbildningen i syfte att få till stånd en kvalitetshöjning i undervisningen, ett krav som Amnesty ställer sig bakom.

INFORMATIONSKAMPANJER

Operation Kvinnofrid i Stockholms län genomförde under hösten 2007 en informationskampanj om våldtäkt och annat sexuellt våld med fokus på ungdomar mellan 15-30 år (Not 11). Kampanjen riktades både direkt till ungdomarna och indirekt via de vuxna som ungdomar i olika sammanhang kommer i kontakt med i skolan eller på fritiden. Utgångspunkten för kampanjen var att förmedla ett positivt och stärkande budskap om att:

- alla sexuella handlingar ska vara ömsesidiga.
- ingen ska utöva, acceptera eller blunda för sexuella övergrepp.

Enligt uppgifter på kampanjsajten hade man under de första tre månaderna mer än 100 000 unika besökare. På sidan har unga människor kunnat mejla frågor om sexuella övergrepp och om vad som är okej eller inte i en sexuell relation. Över 600 sådana mail kom in under de två första veckorna av kampanjen. Operation Kvinnofrid uppger att mejlen visar att många tjejer har blivit utsatta för sådant som inte är okej men att de inte tidigare berättat om sina upplevelser för någon. Många killar som tagit kontakt är oroliga för hur de ska tyda signaler för att säkert veta att en tjej är med på sex.

AMNESTYS SLUTSATSER

- Amnesty vill i sammanhanget lyfta fram behovet av ett långsiktigt och genomgripande förebyggande attitydsförändrande arbete, särskilt vad gäller ungdomars syn på våldtäkt.
- Amnesty ställer sig bakom de krav som tidigare framförts av RFSU, Lärarnas riksförbund och JämO, om att införa sexualundervisning som ett obligatoriskt moment i lärarutbildningen i syfte att få till stånd en kvalitetshöjning i skolornas sex- och samlevnadsundervisning. Därmed förbättras även det förebyggande arbetet mot våldtäkt bland unga.
- Amnesty menar att nationella, riktade informationsinsatser kan vara ett sätt att förebygga våldtäkt och sexuellt våld bland unga. Vi uppmanar regeringen att överväga en nationell kampanj om våldtäkt och annat sexuellt våld, riktad till ungdomar och vuxna som kommer i kontakt med unga. Kampanjen som Operation Kvinnofrid genomfört i Stockholms Län under 2007, kan med fördel stå modell för en längre, nationell informationskampanj.

NOTER

- 1 AMNESTYS RAPPORTER:** Mäns våld mot kvinnor i nära relationer. En sammanställning över situationen i Sverige. (April 2005) samt "Har ej prioriterat frågan". En undersökning om svenska kommuners arbete för att bekämpa mäns våld mot kvinnor. (November 2004, uppdaterad mars 2005) samt Tillfälle att prioritera frågan. Uppföljning av svenska kommuners arbete för kvinnofrid. (november 2005). www.amnesty.se
- 2** Bortfallet på sammanlagt 15 enkäter ingår inte i siffran. Den vanligaste orsaken till att enkäten sorterats bort är att svarspersonen endast besvarat uppgifterna om kön och ålder men inte besvarat någon av attitydfrågorna. I något fall har intervjuaren gjort en särskild notering om att man är mycket tveksam till om svarspersonen förstått frågorna på grund av språkproblem eller annan orsak, varför enkätsvaret fallit bort.
- 3** Endast 8 personer (0,3 procent) har identifierat sig som annat kön (än kvinna eller man). Gruppen är dessvärre så liten att det inte går att redovisa något meningsfullt statistiskt resultat, varför den utelämnats.
- 4** Stina Jeffner: "Liksom våldtäkt, typ...". Om ungdomars förståelse av våldtäkt. 1998.
- 5** Anmälan och utredning av sexualbrott. Förslag på förbättringar ur ett brottsofferperspektiv. Promemoria av Sexualbrottsofferutredningen, Ju 2004:1.
- 6** Regeringens skrivelse 2007/08:39. Handlingsplan för att bekämpa mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer. www.regeringen.se/content/1/c6/09/21/42/ef0318b1.pdf
- 7** Ungdomars sexuella hälsa – internationella kunskaps-sammanställningar och svenska erfarenheter av förebyggande arbete. Socialstyrelsen, 2007. Artikelnummer 2007-123-34. <http://www.socialstyrelsen.se/NR/rdonlyres/CE22C3DE-A1D3-405A-835F-538EC463DA77/8694/200712335.pdf>
- 8** Var går gränsen?Handledning för temaarbeten om integritet, sexuella trakasserier och sexualbrott. Brå 2007.
- 9** Lag (2006:67) om förbud mot diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever. www.jamo.se/skolan/barnochelevskyd.asp
- 10** Se t ex artikeln "Lärarna klar inte av att undervisa om sex". Dagens Nyheter 2007- 11-07 <http://www.dn.se/DNet/jsp/polopoly.jsp?d=572&a=713044> samt "Stoppa kränkningarna". Sydsvenska Dagbladet 2008-04-01. <http://sydsvenskan.se/opinion/aktuellafragor/article312720.ece>
- 11** Operation Kvinnofrid är en samverkansform mellan 11 myndigheter och organisationer i Stockholms län i frågor som rör mäns våld mot kvinnor. I samverkan ingår Brottsförebyggande rådet, Brottsoffermyndigheten, Folkhälsoinstitutet , Kommunförbundet i Stockholms län, Kriminalvården, Länsstyrelsen i Stockholms län, Polismyndigheten i Stockholms län, Stockholms läns landsting, Stockholms stad, Stockholms tingsrätt samt Åklagarmyndigheten i Stockholms län. www.operationkvinnofrid.nu. Kampanjsite: www.okejsex.nu

BILAGA 1

TACK FÖR DINA SVAR

Våldtäkt är en allvarlig kränkning av mänskliga rättigheter som Amnesty vill få ett slut på. Det är viktigt för oss att få veta vad du tycker och det är en viktig fråga att diskutera.

VISSTE DU ATT...

- År 2006 polisanmälades över 4 208 våldtäkter. Det utgör mellan 10–20% av det verkliga antalet eftersom de allra flesta våldtäkter inte anmäls överhuvudtaget.
- År 2006 ledde endast 17% av de polisanmälda våldtäkterna till åtal och rättegång. Samma år dömdes 426 personer i tingsrätt för våldtäkt eller grov våldtäkt.
- Av de polisanmälda våldtäkterna mot personer över 15 år är omkring 97% av brottsoffren kvinnor och 100% av gärningsmännen är män.
- I var tredje fall av alla polisanmälda våldtäkter mot kvinnor över 15 år har brottsoffret och gärningsmannen en nära relation: de är eller har varit gifta, sambo eller har ett förhållande.

Källa: Brottsförebyggande rådet

STÖD AMNESTY

SMS:a AMNESTY till 72 900 så bidrar du med 50 kronor* till vårt arbete för mänskliga rättigheter. Stoppa våldet mot kvinnor.

*Operatörsavgiften är inräknad. Har du Telia eller Tele2 går ca 42 kronor till Amnesty. Har du Tre går ca 33 kronor till Amnesty. Du kan inte använda SMS-tjänsten om du har Telenor.

BILAGA 2: STÄDER OCH ORTER DÄR ENKÄTSVAREN SAMLATS IN

BORLÄNGE	KALMAR	SUNDSVALL
BÅSTAD	KUNGÄLV	TROSA
DANDERYD	LINKÖPING	UMEÅ
ENKÖPING	MALMÖ	UPPSALA
ESKILSTUNA	NYKÖPING	VIRSBO
GÖTEBORG	SALTSJÖBADEN	VÄSTERÅS
HALLSTAHAMMAR	SANDVIKEN	VÄXJÖ
HEMSE (GOTLAND)	SJÖBO	ÄNGELHOLM
HÄRNÖSAND	SOLLEFTEÅ	ÖRSUNDSBRO
HÖRBY	STOCKHOLM	
JÖNKÖPING	STRÖMSUND	OKÄND ORT (4 ST)

AMNESTY INTERNATIONAL SVENSKA SEKTIONEN
Box 4719 | 116 92 Stockholm
Alsnögatan 11
T: 08-729 02 00 F: 08-729 02 01
E: info@amnesty.se W: www.amnesty.se

**AMNESTY
INTERNATIONAL**

